

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Κόσμος πολύχρωμος, ποικιλόμορφος και πολύτροπος»

Συγγραφή: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΕΝΤΟΜΑ

Εφαρμογή: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΕΝΤΟΜΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Κόσμος πολύχρωμος, ποικιλόμορφος και πολύτροπος

Εφαρμογή σεναρίου

Σταυρούλα Τεντόμα

Δημιουργία σεναρίου

Σταυρούλα Τεντόμα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

3^ο Γυμνάσιο Νίκαιας

Χρονολογία

Από 04-4-2014 έως 14-5-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής ζώνης

Νεοελληνική Γλώσσα

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Εικαστικά

Χρονική διάρκεια

9 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: —

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί ήταν εξοικειωμένοι με:

- ο την εργασία σε ομάδες,
- ο την παρουσίαση ατομικής ή ομαδικής εργασίας,
- ο τον επεξεργαστή κειμένου.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για τον δάσκαλο

- ο Υπήρχε συνεννόηση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι συνεργάστηκαν με σκοπό την έγκαιρη οργάνωση της εφαρμογής του σεναρίου και τον προγραμματισμό και σχεδιασμό των μαθημάτων.

Προϋποθέσεις υλοποίησης μόνο για τον μαθητή

Οι μαθητές είχαν διδαχτεί:

- ο την πολυτροπικότητα από την ενότητα 3 του βιβλίου της *Νεοελληνικής Γλώσσας*,
- ο τα βασικά και τα συμπληρωματικά χρώματα, τα θερμά και τα ψυχρά, τις αποχρώσεις, τους τόνους και τις διαβαθμίσεις τους (φωτεινά-σκοτεινά χρώματα),
- ο γενικά στοιχεία για την τέχνη του ψηφιδωτού στο μάθημα των Εικαστικών,
- ο στο μάθημα της Λογοτεχνίας ποιήματα στα οποία η διδασκαλία είχε εστιάσει στον εντοπισμό λέξεων που δηλώνουν χρώμα. Σε αυτές τις λέξεις είχαν προσπαθήσει οι μαθητές να ανιχνεύσουν συναισθήματα.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για τη σχολική μονάδα:

- ο διαθέσιμο το εργαστήριο πληροφορικής,
- ο ύπαρξη διαδραστικού συστήματος, ηχείων και σύνδεση με το διαδίκτυο στην αίθουσα διδασκαλίας στην οποία εφαρμόστηκε μέρος του σεναρίου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Σταυρούλα Τεντόμα, Κόσμος πολύχρωμος, ποικιλόμορφος και πολύτροπος, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα εφαρμογή επιδιώξαμε να αποκτήσουν οι μαθητές βιωματικά δεξιότητες ανάγνωσης/ερμηνείας ποιητικών κειμένων μέσα από μία πολυτροπική προσέγγιση η οποία στηρίζεται στο χρώμα ως διαφορετικό σημειωτικό τρόπο (Kress, G. & T. Van Leeuwen: 58-59). Επιλέξαμε ποιήματα και τραγούδια στα οποία υπάρχει χρώμα σε αρκετές λέξεις (κυριολεκτικό ή μετωνυμικό) και τα οποία προσφέρονται για να ανακαλύψουν οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου ομαδοσυνεργατικά ότι ο ποιητικός κόσμος χρωματίζεται με λέξεις.

Για την εμπέδωση των γνώσεών τους εφαρμόσαμε μία ευχάριστη άσκηση στο εργαστήριο πληροφορικής με τη χρήση επεξεργαστή κειμένου. Θέσαμε ως στόχο να προσδώσουν οι μαθητές πολυτροπικό χαρακτήρα στα ποιητικά κείμενα μετασχηματίζοντας σε ψηφιδωτό τις λέξεις που δηλώνουν χρώμα. Για τον σκοπό αυτό προσέφεραν τη βοήθειά τους το μάθημα των Εικαστικών από το οποίο αξιοποιήσαμε γνώσεις σχετικά με το χρώμα και τα ψηφιδωτά και το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας από το οποίο αξιοποιήσαμε γνώσεις σχετικά με την

πολυτροπικότητα. Το σενάριο εφαρμόστηκε με τη συνεργασία δύο φιλολόγων και της εικαστικού του σχολείου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Τα τελευταία χρόνια επιδιώκουμε να ασκήσουμε τους μαθητές στη μεταγραφή των λογοτεχνικών κειμένων σε εικονιστικά κείμενα για να τα προσεγγίσουν και να τα ερμηνεύσουν χρησιμοποιώντας άλλον σημειωτικό τρόπο. Οι εφαρμογές σεναρίων στην τάξη, όμως, δείχνουν ότι οι μικροί μαθητές αναζητούν εικόνες στο διαδίκτυο για τη μεταγραφή των κειμένων τους συχνά αντιγράφοντας αυτές που τους αποφέρει η αναζήτηση, χωρίς να κρίνουν την αισθητική τους αξία, επειδή απουσιάζει από το πρόγραμμα σπουδών η σχετική εκπαίδευση, αν και τα σχολικά βιβλία βρίθουν εικόνων. «Μία συστηματική μελέτη και κατανόηση της πολυτροπικότητας αυτών των σχολικών πολυτροπικών “κειμένων” [...] θα τους διευκόλυνε στην πρόσληψη και αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας που βιώνουν. Κατά συνέπεια, θα έκανε την εκπαίδευση πιο ουσιαστική.» (Χοντολίδου 1999).

Προσπαθώντας να εκπαιδύσουμε τους μαθητές στη δημιουργική μετατροπή ενός λογοτεχνικού κειμένου σε πολυτροπικό, επιλέξαμε να αξιοποιήσουμε το φως ή αλλιώς το χρώμα, το οποίο ενυπάρχει σε ποιητικά κείμενα, ως άλλο σημειωτικό τρόπο. Το φως συνώνυμο της ζωής και το χρώμα κυρίαρχο στοιχείο της φύσης και του κόσμου που μας περιβάλλει θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως δρόμος προσέγγισης ενός ποιητικού κειμένου αλλά και ως τρόπος ερμηνείας του καθώς προσφέρει δυνατότητες παραγωγής νοήματος μέσα από την προσωπική αντίληψη/αίσθηση του χρώματος για τον κάθε μαθητή.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- ο να αντιληφθούν ότι το χρώμα μάς προσφέρει έναν τρόπο ερμηνείας του κόσμου που μας περιβάλλει,
- ο να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να μάθουν ότι:

- οι λέξεις είναι τα εργαλεία που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να δημιουργήσει εικόνες,
- ο ποιητής μπορεί να χρησιμοποιήσει λέξεις που δηλώνουν χρώματα για να σημάνει συναισθήματα.

Γνώσεις για τη νεοελληνική γλώσσα

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να μάθουν ότι:

- η χρήση και άλλων σημειωτικών τρόπων εκτός από τη γλώσσα (γραπτός λόγος) συμβάλλει στην ανάγνωση/ερμηνεία ενός ποιητικού κειμένου,
- οι σημειωτικοί τρόποι συνεργάζονται για την παραγωγή νοήματος.

Γνώσεις για τα εικαστικά

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- ο να μάθουν ότι ένα ψηφιδωτό σχηματίζεται από ψηφίδες οι οποίες συσχετίζονται μεταξύ τους και αλληλεπιδρούν.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να μπορούν:

- ο να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους,
- ο να συνδυάζουν και να αξιοποιούν γνώσεις που προέρχονται από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα,

- ο να συλλέγουν από ένα ποιητικό κείμενο στοιχεία-πληροφορίες, να τα κατατάσσουν σε κατηγορίες και να τα συνθέτουν για να ερμηνεύσουν το κείμενο,
- ο να συνεργάζονται.

Όσον αφορά στον ψηφιακό γραμματισμό επιδιώχθηκε:

- ο να μπορούν να παραγάγουν πολυτροπικό λόγο με τη χρήση επεξεργαστή κειμένου.

Διδακτικές πρακτικές

Η διδασκαλία, σύμφωνα με το αρχικό σενάριο, διακρίνεται σε τρεις φάσεις: στην Α΄ φάση της εισαγωγής στο σενάριο και της προετοιμασίας των μαθητών, στη Β΄ φάση της μετάδοσης γνώσεων στους μαθητές από την πλευρά των εκπαιδευτικών και ασκήσεων εμπέδωσης, καλλιέργειας και ανάπτυξης δεξιοτήτων των μαθητών μέσω παραγωγής συνεργατικού κειμένου και στη Γ΄ φάση του αναστοχασμού της δραστηριότητας.

Όμως η εφαρμογή του σεναρίου στις πραγματικές συνθήκες λειτουργίας του σχολείου μάς οδήγησε σε διαφορετικές επιλογές. Η εισαγωγή στο σενάριο είχε αρχίσει σταδιακά νωρίτερα, διότι το προφίλ του συγκεκριμένου τμήματος στο οποίο εφαρμόστηκε μάς υπαγόρευσε μία μεγαλύτερης διάρκειας προετοιμασία των μαθητών στο μάθημα της Λογοτεχνίας και των Εικαστικών. Είχε προηγηθεί συνεννόηση με τη συνάδελφο εικαστικό κ. Ελισάβετ Γρηγοριάδου και με τη συνάδελφο φιλόλογο κ. Ευαγγελία Παλαιοκρασσά, που δίδασκε το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο τμήμα, σχετικά με τον προγραμματισμό των μαθημάτων και την προσαρμογή του σεναρίου στα μέτρα του τμήματος αλλά και στον χρόνο που είχαμε στη διάθεσή μας, αφού το σενάριο θα εφαρμοζόταν προς το τέλος του Γ΄ τριμήνου. Η κ. Γρηγοριάδου είχε προετοιμάσει τους μαθητές από το Β΄ τρίμηνο σχετικά με την τέχνη του ψηφιδωτού και είχαν ασχοληθεί με δραστηριότητες κατασκευής ψηφιδωτού χρησιμοποιώντας τεχνική με χαρτιά.

Η Γ' φάση του αναστοχασμού ήταν σύντομη και κατέλαβε είκοσι περίπου λεπτά της τελευταίας διδακτικής ώρας λόγω έλλειψης χρόνου.

Στις τέσσερις από τις εννέα ώρες της εφαρμογής ήταν ταυτόχρονη η παρουσία της μίας φιλόλογου και της εικαστικού, κατά τη Β' φάση στο εργαστήριο πληροφορικής και κατά την παρουσίαση των εργασιών. Δεν μπορέσαμε όμως να βρεθούμε και οι τρεις εκπαιδευτικοί μαζί, όπως προτεινόταν στο αρχικό σενάριο, γιατί δεν ήταν δυνατή τροποποίηση του προγράμματος.

Επιδίωξη του σεναρίου δεν ήταν η απόκτηση γνώσεων για την ποίηση μέσω της μετωπικής διδασκαλίας αλλά η διαμόρφωση ενεργητικών μαθητών. Στόχο είχαμε να φτάσουν στη γνώση μέσω της αλληλεπίδρασης με τους συμμαθητές τους και τους εκπαιδευτικούς αλλά και μέσω της αξιοποίησης στοιχείων από διαφορετικά μαθήματα. Υπήρχε μία σχετική καθοδήγηση από την πλευρά των εκπαιδευτικών στη φάση της επεξεργασίας των ασκήσεων. Κατά την παρουσίαση των εργασιών ο ρόλος των εκπαιδευτικών ήταν κυρίως συντονιστικός.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφετηρία ήταν η σκέψη ότι, ενώ η πραγματικότητα είναι ποικιλόμορφη και πολύχρωμη, το σχολείο δίνει προτεραιότητα στην εκπαίδευση των μαθητών σε μία μορφή μονοτροπικού γραπτού πολιτισμού.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία: στο [ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών](#) για το μάθημα των Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου προβλέπεται ως στόχος, ανάμεσα σε άλλους, οι μαθητές και οι μαθήτριες «να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας».

Για τη Νεοελληνική Γλώσσα: στις ενότητες 1 και 3 του βιβλίου της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α' Γυμνασίου γίνεται λόγος για την πολυτροπικότητα.

Μάλιστα, συνιστάται να προσεχτεί η διδασκαλία της έννοιας της πολυτροπικότητας [...], εφόσον οι μαθητές δεν είναι εξοικειωμένοι με αυτή. (βλ. [Οδηγίες για τη διδασκαλία των μαθημάτων των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου για το σχ. έτος 2013-2014](#). Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής πράξη 24/08-07-2013 και 33/30-09-2013 Δ.Σ.). Επίσης, στην ενότητα 1 του βιβλίου *Νεοελληνικής Γλώσσας* της Α΄ Γυμνασίου γίνεται λόγος για τους Κώδικες επικοινωνίας.

Για τα Εικαστικά: στο μάθημα των Εικαστικών κατά το Α΄ Τρίμηνο προβλέπεται να διδάσκεται ο μαθητής στοιχεία για το χρώμα.¹

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Χρησιμοποιήσαμε το διαδίκτυο για να ακούσουμε μελοποιημένα ποιητικά κείμενα/τραγούδια από το Youtube –μερικά παιδιά χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο ως εργαλείο αναζήτησης μελοποιημένων ποιητικών κειμένων/τραγουδιών. Χρησιμοποιήσαμε τον επεξεργαστή κειμένου ως μέσο για τη δημιουργία πολυτροπικού κειμένου/εικαστικής σύνθεσης. Ο επεξεργαστής κειμένου ως οικείο στα παιδιά ψηφιακό μέσο προσφέρεται για να πειραματιστούν με τη μετατροπή ενός μονοτροπικού κειμένου σε πολυτροπικό αξιοποιώντας ως άλλον τρόπο το χρώμα.

Επιλέξαμε ένα ψηφιακό μέσο, γιατί ήταν εύκολο να πειραματιστούν και τα παιδιά τα οποία δε διέθεταν δεξιότητα στη ζωγραφική. Επιπλέον, παρέχει δυνατότητες και ευκολίες τις οποίες δεν προσφέρει η ζωγραφική στο χαρτί και δεν προϋποθέτει χρήση εργαστηρίου ζωγραφικής, χρώματα, χαρτιά και πολύ χρόνο. Επίσης, αξιοποιήσαμε τη φωτεινότητα της οθόνης ώστε να φαίνονται τα χρώματα λαμπερά –άλλωστε η λαμπρότητα είναι ιδιότητα του φωτός που αντιστοιχεί στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα χρώματα στα κείμενα με τα οποία ασχοληθήκαμε.

¹ Βλ. 2^ο Κεφάλαιο του βιβλίου των Εικαστικών με τίτλο «Όλα είναι χρώμα».

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ομηρικά έπη: Οδύσσεια. Α΄ Γυμνασίου

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Οδυσσέας Ελύτης. «Η ποδηλάτισσα». *Τα ρω του έρωτα*, 41. Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία.

Δημοτικό, «Κόκκινο αχείλι εφίλησα». Στο *Τα ωραιότερα δημοτικά τραγούδια*, τ.3.

Επιμ. Γιάννης Κορίδης, 32. Αθήνα: Ιωλκός.

Υποστηρικτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Νεοελληνική Γλώσσα. Τετράδιο εργασιών. Α΄ Γυμνασίου

Τραγούδια

«Αχ... έρωτα» από τον δίσκο *Αχ... έρωτα*, ποίηση Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, μετάφραση Λευτέρης Παπαδόπουλος, μουσική Χρήστος Λεοντής, ερμηνεία Μανώλης Μητσιάς-Τάνια Τσανακλίδου, EMI 1974.

«Η ποδηλάτισσα» από τον δίσκο *Η ποδηλάτισσα*, ποίηση Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Μιχάλης Τρανουδάκης, ερμηνεία Αφροδίτη Μάνου, LYRA 1979.

«Η φρεγάδα» από τον δίσκο *Η βοή του μύθου*, στίχοι Θεοδωρής Γκόνης, μουσική Νίκος Ξυδάκης, ερμηνεία Νίκος Ξυδάκης Μελίνα Κανά, LYRA 1996.

«Κίτρινο» από τον δίσκο *Τα μυστικά του κήπου*, στίχοι Δημήτρης Μαυρίκιος, μουσική Νίκος Κυπουργός, ερμηνεία Άρης Χριστοφέλλης, Σείριος 2001.

«Κόκκινο αχείλι εφίλησα» από τον δίσκο *Ανατολικό παράθυρο*, δημοτικό, μουσική Νίκος Γράψας, ερμηνεία Δυνάμεις του Αιγαίου, MBI 1989.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε ένα τμήμα “δύσκολο”, αποτελούμενο κυρίως από μαθητές με μαθησιακές ιδιαιτερότητες, με χαμηλές επιδόσεις και λίγους καλούς μαθητές, στο οποίο όμως είχε εφαρμοστεί σενάριο και κατά το προηγούμενο τρίμηνο,

οπότε τα παιδιά είχαν αποκτήσει εμπειρία από εργασία σε ομάδες και από τη διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας με τη χρήση ΤΠΕ στο εργαστήριο πληροφορικής.

Η εφαρμογή ξεκίνησε από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας με την κ. Παλαιοκρασσά.

1^η ώρα, Νεοελληνική Γλώσσα

Η έννοια της πολυτροπικότητας δεν ήταν άγνωστη στους μαθητές εφόσον είχε διδαχθεί στην 3^η ενότητα του σχολικού βιβλίου του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας. Άλλωστε, σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς χρησιμοποιούσαμε πολυτροπικά κείμενα για τις ανάγκες των μαθημάτων. Πιο συγκεκριμένα, όμως, για να καταλάβουν καλύτερα την πολυτροπικότητα, αξιοποιήθηκαν από το τετράδιο των εργασιών που συνοδεύει το σχολικό βιβλίο τα πολυτροπικά κείμενα 1, 2 και 3 της 5^{ης} ενότητας (σ. 48, 49). Το μάθημα έγινε με μετωπική διδασκαλία.

Σχολιάστηκαν για τα κείμενα 1 –αφίσα θεατρικής παράστασης– και 2 –αφίσα κινηματογραφικής ταινίας– η γραμματοσειρά, το μέγεθος των γραμμάτων, η παρουσίαση του θέματος και η γενική εικόνα του κειμένου. Τα παιδιά αντιλήφθηκαν ότι η μορφοποίηση αυτή βοηθάει ώστε να γίνει το διαφημιστικό κείμενο πιο ελκυστικό. Εκφράστηκαν θετικά για τα εικονιστικά κείμενα και μερικοί διατύπωσαν την άποψη ότι η εικόνα καλλιεργεί τη φαντασία τους. Θεώρησαν την παρουσία της φωτογραφίας που συνοδεύει το κείμενο 3 θετική, γιατί, όπως ανέφεραν, το συμπληρώνει. Υπήρχε βέβαια και η ένας μαθητής ο οποίος είπε ότι το κείμενο θα το κατανοούσε το ίδιο είτε με την εικόνα είτε χωρίς αυτήν.

Στην ίδια διδακτική ώρα, για να προσεγγίσουν την έννοια της πολυτροπικότητας, αξιοποιήθηκε και από το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας το βιβλίο της *Οδύσσειας*. Συζητήθηκαν από τη ραψωδία ι (σ. 90-97) οι εικόνες που παρουσιάζουν τον Κύκλωπα με τον Οδυσσέα, επειδή συμβάλλουν αποτελεσματικά στην αναπαράσταση της σκηνής. Τα παιδιά είπαν ότι με τις εικόνες καταλαβαίνουν το κείμενο καλύτερα. Ανέφεραν ότι οι εικόνες που βρίσκονται στις

σελίδες 91 και 94 τούς βοήθησαν να φανταστούν το μέγεθος του Κύκλωπα και να κατανοήσουν τη δύσκολη θέση στην οποία βρέθηκε ο ήρωας με τους συντρόφους του. Δήλωσαν ακόμη ότι σε αυτήν την ενότητα αλλά και σε όλη την *Οδύσσεια* έφερναν στη μνήμη τους εικόνες από την αντίστοιχη ταινία (*The Odyssey*) ή από βιβλία μυθολογίας με εικόνες.

Εφόσον η *Οδύσσεια* προσφέρεται για να ζωγραφίσουν οι μαθητές ένα θέμα από την ιστορία, συνδυάζοντας την εικόνα με κείμενο, στο τέλος της ώρας δόθηκε ως εργασία στους μαθητές για το σπίτι να φτιάξουν ένα σκίτσο από μία σκηνή της ραψωδίας που τους εντυπωσίασε και να το συνοδεύσουν με σύντομο κείμενο, όπως στις εικόνες του βιβλίου· σκοπός ήταν να αντιληφθούν, μέσα από μία ατομική άσκηση, την έννοια της πολυτροπικότητας.

2^η ώρα, Λογοτεχνία

Λογω της ιδιαίτερης σύνθεσης του τμήματος, στα μαθήματα πριν από την εφαρμογή του σεναρίου καταβλήθηκε προσπάθεια να προετοιμαστούν οι μαθητές μέσα από ποιητικά κείμενα στα οποία οι λέξεις δηλώνουν χρώμα. Πριν από την εφαρμογή του σεναρίου είχαν διδαχτεί από το ανθολόγιο του μαθήματος το κείμενο, «[Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι](#)» του Οδυσσέα Ελύτη. Είχαν εντοπίσει λέξεις που δηλώνουν χρώμα, φωτεινό ή σκοτεινό, είχαν αναζητήσει συναισθήματα σε αυτές και τα είχαν καταγράψει. Είχαν αντιληφθεί ότι ο ποιητής ζωγραφίζει με λέξεις. Είχαν, επίσης, ακούσει στην τάξη τη μελοποιημένη εκδοχή του ποιήματος «Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι». Ανέφερα τότε, χωρίς να επιμείνω ιδιαίτερα, ότι η μουσική και η φωνή του τραγουδιστή είναι τρόποι με τους οποίους μπορούμε να κάνουμε ένα κείμενο πολυτροπικό. Η ακρόαση του τραγουδιού μάλιστα τους άρεσε πάρα πολύ· τόσο ώστε μου ζητούσαν να ακούσουμε και άλλα τραγούδια. Τους είχα υποσχεθεί τότε ότι θα ακολουθούσαν και άλλα στα επόμενα μαθήματα χωρίς να αποκαλύψω το σχέδιο για το σενάριο για να λειτουργήσει το εγχείρημα ως έκπληξη.

Όταν ξεκίνησε η διδακτική ώρα, ανακοίνωσα στους μαθητές ότι θα εφαρμόζαμε μία διδασκαλία στο μάθημα της Λογοτεχνίας σε συνεργασία με το

μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και το μάθημα των Εικαστικών και βέβαια σε συνεργασία με τις καθηγήτριες που δίδασκαν τα μαθήματα αυτά, την κ. Παλαιοκρασσά και την κ. Γρηγοριάδου. Τους θύμισα ότι είχαν ήδη συζητήσει για την πολυτροπικότητα με την καθηγήτριά τους στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και ότι εκείνη η συζήτηση ήταν το πρώτο μέρος αυτής της διδασκαλίας. Ζήτησα να μου πουν *πότε ένα κείμενο είναι πολυτροπικό* και μου αποκρίθηκαν όταν συνδυάζει το κείμενο με εικόνα ή διαφορετικές γραμματοσειρές. Σημείωσα σύντομα ότι πολυτροπικό είναι επίσης όταν έχει χρώματα, όταν συνοδεύεται π.χ. από μουσική ή βίντεο για να ενισχυθεί το μήνυμά του. Τους θύμισα το μελοποιημένο ποίημα που είχαμε ακούσει σε προηγούμενο μάθημα· δεν είχαν συνειδητοποιήσει ότι και αυτή ήταν μία πολυτροπική εκδοχή του κειμένου.

Κατόπιν, παρουσίασα σε αδρές γραμμές το σχέδιό μας. Εξήγησα ότι είχαμε σκοπό να ασχοληθούμε περισσότερο με κείμενα ποιητικά στα οποία υπάρχουν λέξεις που έχουν χρώμα, ότι θα εκμεταλλευόμασταν τις γνώσεις που είχαν αποκτήσει από το μάθημα των Εικαστικών σχετικά με το χρώμα και την τέχνη του ψηφιδωτού, προκειμένου να μετατρέψει η κάθε ομάδα το κείμενό της σε πολυτροπικό, αφού όπως είχαν δηλώσει στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας «καταλαβαίνουν το κείμενο καλύτερα» όταν είναι πολυτροπικό. Για τη δραστηριότητα αυτή θα χρησιμοποιούσαμε το εργαστήριο πληροφορικής και θα δημιουργούσαν δουλεύοντας σε ομάδες κείμενα πολυτροπικά, με τη βοήθεια επεξεργαστή κειμένου. Τόνισα τη σημασία της συνεργασίας ανάμεσα σε διαφορετικά μαθήματα, εκπαιδευτικούς και παιδιά, αφού επιδίωξή μου σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς ήταν να εκμεταλλευτώ ευκαιρίες για να ασκηθούν στη συνεργασία, γιατί δεν ήταν όλα τα παιδιά ιδιαίτερα θετικά και σε κάποιες ομάδες αναπτύσσονταν εντάσεις στις ομαδικές δραστηριότητες.

Κάλεσα τους μαθητές να καθίσουν στα θρανία σε διάταξη ομάδας –γύρω από το θρανίο. Η σύνθεση κάθε ομάδας είχε επιλεγεί με βάση τη λειτουργική της συνεργασία, όπως αυτή είχε φανεί στα τελευταία μαθήματα. Σχηματίστηκαν πέντε

ομάδες και κατέλαβαν συγκεκριμένη θέση μέσα στην αίθουσα, σύμφωνα με το αρχικό σενάριο. Κατόπιν, διαμόρφωσα δύο υποομάδες σε κάθε ομάδα διευκρινίζοντας στα παιδιά ότι με αυτόν τον τρόπο μπορούσαν να εξετάσουν το ίδιο κείμενο από διαφορετικές οπτικές. Τους μοίρασα σε φωτοτυπία το ποιητικό κείμενο με το οποίο επρόκειτο να ασχοληθεί κάθε ομάδα μαζί με το [α' φύλλο εργασίας](#) του σεναρίου, χωρίς αλλαγές στις προτεινόμενες δραστηριότητες, γιατί έκρινα ότι θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στα ζητούμενα.

Επειδή αξιοποίησα ως κείμενο προετοιμασίας των παιδιών το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη «Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι» έδωσα αντί για αυτό –το οποίο προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο– σε μία ομάδα το κείμενο «[Αχ...έρωτα](#)» του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Ακολουθώντας το φύλλο εργασίας του σεναρίου κάλεσα όλα τα μέλη να διαβάσουν πρώτα το κείμενο. Έπειτα, τα μέλη της α' υποομάδας (αποτελούμενης από τρία παιδιά, γιατί τα ζητούμενα ήταν πιο απαιτητικά) θα έπρεπε να εντοπίσουν και να υπογραμμίσουν στο κείμενό τους τις λέξεις που δηλώνουν ή υποδηλώνουν φως ή σκοτάδι· στη συνέχεια, να τις κατατάξουν σε δύο στήλες με επικεφαλίδες «φως» και «σκοτάδι» αντίστοιχα και να σημειώσουν ποιες υπερτερούν και τέλος, να γράψουν ποια χρώματα βλέπουν στις «φωτεινές» λέξεις και ποια στις «σκοτεινές».

Τα μέλη της β' υποομάδας (αποτελούμενης από δύο παιδιά) θα έπρεπε να εντοπίσουν ποια πρόσωπα/πλάσματα αναφέρονται στο κείμενο και να αναζητήσουν τα συναισθήματα τα οποία βιώνουν.

Οι δύο υποομάδες άρχισαν να συνεργάζονται στις περισσότερες ομάδες σύμφωνα με τις οδηγίες. Ενώσω επεξεργάζονταν τα ζητούμενα του φύλλου εργασίας, παρακολουθούσα τις ενέργειές τους διακριτικά και τους συμβούλευα, όταν έβλεπα ότι κάποια ομάδα ή υποομάδα είχε δυσκολίες τόσο στην άσκηση όσο και στη συνεργασία, για την οποία μερικά παιδιά ήταν αρνητικά διακείμενα. Χτύπησε τελικά το κουδούνι πριν ολοκληρώσουν τις απαντήσεις τους.

Επειδή ήθελα να ασχοληθούν και ατομικά με τα ποιητικά κείμενα της δραστηριότητας, ανέθεσα ως εργασία για το σπίτι να αναζητήσουν τα μέλη κάθε ομάδας το κείμενό τους στο YouTube, να το ακούσουν, να γράψουν ποια εντύπωση τους δημιούργησε σε αυτήν την πολυτροπική εκδοχή και να αιτιολογήσουν τη γνώμη τους στο τετράδιό τους.

3^η ώρα, Λογοτεχνία

Οι ομάδες συνέχισαν την επεξεργασία των ασκήσεων, αν και δε δούλευαν απρόσκοπτα, αφού το μάθημα αυτό γινόταν την έβδομη ώρα και τα παιδιά ήταν κουρασμένα. Παρατηρώντας τις εργασίες τους αντιλήφθηκα ότι κάποια δυσκολεύονταν να κατατάξουν σε στήλες τις λέξεις των κειμένων που δηλώνουν «φως» ή «σκοτάδι». Σε κάποιες ομάδες τα μέλη της β' υποομάδας δυσκολεύονταν επίσης να εντοπίσουν τα συναισθήματα των προσώπων/πλασμάτων που αναφέρονται στα κείμενα· χρειάστηκε, λοιπόν, να επέμβω για να βοηθήσω.

Σύμφωνα με το αρχικό σενάριο, μετά την επεξεργασία των πρώτων ερωτημάτων, έπρεπε η μία υποομάδα να παρουσιάσει στην άλλη τα αποτελέσματα της έρευνάς της και να απαντήσουν αιτιολογημένα αν τα χρώματα που εντόπισαν καθρεφτίζουν τα συναισθήματα των προσώπων/πλασμάτων του ποιητικού τους κειμένου· κατόπιν, να γράψουν ποιο είναι το θέμα του κειμένου και αν τους βοήθησε στην προσέγγιση η μελοποίηση. Διαπίστωσα όμως ότι λίγοι είχαν ακούσει τα τραγούδια στο σπίτι και κανένας δεν είχε γράψει την απάντηση στο τετράδιό του. Έτσι, δεν απάντησαν στο τελευταίο ερώτημα. Η ώρα πέρασε, χτύπησε το κουδούνι και συγκέντρωσα τις εργασίες για να τις ελέγξω. Ζήτησα να τακτοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους, δηλαδή, να ασχοληθούν στο σπίτι με την εργασία που όφειλαν.

4^η ώρα, Εικαστικά

Το μάθημα αυτό έγινε την Παρασκευή πριν κλείσει το σχολείο για τις διακοπές του Πάσχα. Εφαρμόστηκε μετωπική διδασκαλία, σύμφωνα με το αρχικό σενάριο. Προβλήθηκαν στον διαδραστικό πίνακα επιτοίχια ψηφιδωτά έργα της Ρωμαϊκής

περιόδου. Δόθηκε έμφαση στα σχήματα των ψηφίδων και στα χρώματα. Ωστόσο, έγινε λόγος και για τη διαμόρφωση του όγκου με την αντιπαράθεση φωτεινών και σκούρων ψηφίδων και για τη θεματογραφία. Έπειτα, προβλήθηκαν ψηφιδωτά της Βυζαντινής περιόδου. Η εισήγηση της κ. Γρηγοριάδου επικεντρώθηκε στο χρώμα και συγκεκριμένα, στη μεγάλη γκάμα των αποχρώσεων, στη χρησιμοποίηση βασικών και συμπληρωματικών χρωμάτων αλλά και στην αξιοποίηση χρυσού για λαμπερό αποτέλεσμα. Τα παιδιά παρακολούθησαν πώς τοποθετούσαν οι βυζαντινοί μάστορες τις ψηφίδες και αναφέρθηκε πώς επέλεγαν χρώμα και σχήμα. Οι μαθητές εντόπισαν διαφορές στις δύο περιόδους σχετικά με το σχήματα των ψηφίδων, τις μορφές στα ψηφιδωτά, στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το φως και η σκιά αλλά και στη θεματογραφία.

Για να συνδεθεί το μάθημα με το σενάριο, ήρθε ο λόγος στον ρόλο της ψηφίδας που λειτουργεί σα μία μικρή μονάδα στον χώρο και η οποία σε συσχετισμό με τις άλλες ψηφίδες, ως προς το σχήμα και το χρώμα, δημιουργεί εικόνα. Ειπώθηκε ότι οι ψηφίδες μπορεί να είναι φτιαγμένες από διάφορα υλικά. Τα παιδιά, άλλωστε, είχαν εμπειρία από κατασκευή ψηφιδωτού με μικρά χαρτάκια, καθώς είχαν κατασκευάσει στο Β' τρίμηνο εικόνες με ζώα ή φυτά από αποκόμματα εφημερίδων και περιοδικών. Κατάλαβαν εύκολα ότι ψηφιδωτό θα μπορούσε να γίνει ακόμα και με γράμματα· κάθε γράμμα θα μπορούσε να έχει διαφορετικό χρώμα ή διαφορετικό μέγεθος για να δημιουργηθεί μία εικόνα από λέξεις. Ενημερώθηκαν ότι θα χρησιμοποιούσαν αυτές τις γνώσεις για να πειραματιστούν με την κατασκευή ψηφιδωτών από λέξεις μετά τις διακοπές.

5^η ώρα, εργαστήριο πληροφορικής

Πριν δοκιμάσουμε τη δραστηριότητα στο εργαστήριο θα έπρεπε να γίνει η παρουσίαση των εργασιών και ο σχολιασμός τους μέσα στην τάξη. Εκμεταλλευτήκαμε την ευκαιρία της διαθεσιμότητας του εργαστηρίου πληροφορικής και δουλέψαμε εκεί μαζί με τη συνάδελφο των Εικαστικών, την πρώτη μέρα μετά την επιστροφή από τις διακοπές. Τα παιδιά ήξεραν από την αρχή ότι κάποια μαθήματα θα

γίνονταν με χρήση Η/Υ. Τα μέλη κάθε ομάδας κάθισαν λοιπόν μπροστά στους σταθμούς εργασίας. Σε έναν φάκελο με το όνομα του σεναρίου στον υπολογιστή υπήρχαν πέντε υποφάκελοι, ένας για κάθε κείμενο, ο οποίος περιείχε εκτός από το ποιητικό κείμενο σε μονοτροπική μορφή και το [β' φύλλο εργασίας](#). Έδωσα στις ομάδες διευκρινίσεις και έπειτα μοίρασα τις εργασίες τους, τις οποίες είχα ελέγξει για να τις συμβουλευόμαστε κατά τη δραστηριότητα.

Ξεκίνησαν να εργάζονται όχι χωρίς ταραχή και διαφωνίες, αλλά στην πορεία άρχισαν να συγκεντρώνονται. Ζητούσαν συμβουλές ή επεξηγήσεις σχετικά με τον χρωματισμό των ψηφίδων, τη σχέση των χρωμάτων μεταξύ τους ή την επιλογή των χρωμάτων για την απόδοση συναισθημάτων. Υπενθυμίσαμε ότι με τις επιλογές μας ερμηνεύουμε τα κείμενα. Κάποιες ομάδες πήραν σοβαρά τη δραστηριότητα, σε κάποιες άλλες ωστόσο τα παιδιά μιλούσαν μεταξύ τους και δε συνεργάζονταν. Αν και επιμείναμε στη συνεργασία ανάμεσα στα μέλη των ομάδων και στο β' φύλλο εργασίας υπήρχε συμβουλή σχετικά με τον διαμοιρασμό των ρόλων σε κάθε ομάδα, οι υποομάδες σταδιακά αυτονομήθηκαν και επεξεργάστηκαν χωριστά το κείμενό τους, κάτι που εντέλει επιτρέψαμε, προκειμένου να εργαστούν χωρίς εντάσεις. Η διδακτική ώρα τελείωσε χωρίς να ολοκληρωθεί η εργασία τους, όμως είχαν καταφέρει να προχωρήσουν. Αποθήκευσαν τα αρχεία τους άλλοι εύκολα, άλλοι με βοήθεια από εμάς και έφυγαν ευχαριστημένοι από το εργαστήριο ρωτώντας «πότε θα ξαναπάμε».

6^η ώρα, Ανατροφοδότηση

Συναντηθήκαμε στην αίθουσα διδασκαλίας για να ελέγξει η ολομέλεια την πορεία των εργασιών, να εντοπιστούν τα όποια κενά και να διορθωθούν. Πρόβαλα στον διαδραστικό πίνακα το ποιητικό κείμενο κάθε ομάδας και ένα μέλος από κάθε μία διάβαζε τις απαντήσεις στις ασκήσεις του α' φύλλου εργασίας. Είχα ήδη υπογραμμίσει σε κάποιες εργασίες τα σημεία που παρουσίαζαν προβλήματα, ώστε τα μέλη της ομάδας να γνωρίζουν τα λάθη τους και να μην καθυστερήσουμε ιδιαίτερα

στον σχολιασμό. Όπως έχω σημειώσει και αλλού, το μάθημα αυτό γινόταν την 7^η ώρα και η προσοχή των παιδιών ήταν διασπασμένη.

Στην ολομέλεια διαπιστώσαμε ότι οι περισσότερες ομάδες είχαν δυσκολευτεί να εντοπίσουν τις λέξεις που δηλώνουν «σκοτάδι». Είχαν επιλέξει σωστά τα συναισθήματα από τη λίστα συναισθημάτων που υπήρχε στο φύλλο εργασίας και είχαν αιτιολογήσει την επιλογή τους σύντομα, εκτός από μία ομάδα που είχε προβλήματα στη συνεργασία. Τρεις ομάδες είχαν απαντήσει ποιο είναι το θέμα του κειμένου και δύο ομάδες έγραψαν ότι το τραγούδι τους βοήθησε να το αντιληφθούν, γιατί τους καθοδηγούσε η μελωδία που τους έδειχνε συναισθήματα. Όλες οι ομάδες εντόπισαν τη διάθεση η οποία κυριαρχούσε σε κάθε κείμενο και όπως έγραψαν –όχι όλοι αιτιολογημένα– τα χρώματα δείχνουν τα συναισθήματα. Για άλλη μία φορά κάλεσα τα παιδιά που δεν είχαν ακούσει τα τραγούδια στο σπίτι να το πράξουν, γιατί η ακρόαση θα τους ήταν χρήσιμη για την προσέγγιση του κειμένου. Συμφωνήσαμε ακόμη να κάνουν όλες οι ομάδες τις σχετικές διορθώσεις στα αρχεία τους στον υπολογιστή, με βάση τα σχόλια που έγιναν στην αίθουσα, την επόμενη φορά που θα πηγαίναμε στο εργαστήριο.

7^η ώρα, εργαστήριο πληροφορικής

Συναντηθήκαμε στο εργαστήριο, στο οποίο ήταν παρούσα και η συνάδελφος των Εικαστικών, για να συνεχίσουν οι ομάδες τη δραστηριότητα αξιοποιώντας και τα σχόλια που είχαν γίνει στο προηγούμενο μάθημα. Τους έδωσα τις εργασίες τους για να συμβουλευόνται τις διορθώσεις. Κρατούσα τις εργασίες στον φάκελό μου, γιατί δεν ήταν όλοι συνεπείς και ήταν πιθανό να μην τις φέρουν στο εργαστήριο. Είχαμε συνεννοηθεί με τη συνάδελφο να προτείνουμε προφορικά την αξιοποίηση επιπλέον εργαλείων από τον επεξεργαστή κειμένου για να μορφοποιήσουν κάποιες λέξεις των ποιημάτων. Τους υποδείξαμε την επιλογή «WordArt»: το εργαλείο αν και προσχεδιασμένο προσφέρει μεγάλη γκάμα επιλογών και συνδυασμών διακοσμητικών και θα μπορούσε να δώσει περισσότερες ευκαιρίες στη φαντασία των παιδιών ώστε

να προσεγγίσουν το κείμενο δημιουργικά. Τους προτείναμε, επίσης, να προσθέσουν φόντο στο κείμενό τους με τον όρο να ταιριάζει στη διάθεση του κειμένου.

Φαίνεται ότι οι προτάσεις μας έδωσαν ώθηση στη φαντασία τους, γιατί εργάστηκαν στη συνέχεια με κέφι –αν και όχι όλοι– και πήραν την πρωτοβουλία να προσθέσουν και κάποια σκιστάκια, προκειμένου να κάνουν το κείμενό τους πολυτροπικό. Ένας μαθητής, μάλιστα, μας ζήτησε να αλλάξει τη σειρά των στίχων στο κείμενο «Η φρεγάδα», ώστε να θυμίζει η όψη του στίχου, με τις μορφοποιημένες λέξεις, καράβι που σχίζει τα νερά.²

Δύο-τρία από τα παιδιά δεν μπορούσαν να συνεργαστούν· τους ζήτησα λοιπόν να αναζητήσουν το κείμενό τους μελοποιημένο στο διαδίκτυο και να κάνουν την εργασία που χρωστούσαν, εφόσον δεν συνεργάζονταν με τους υπόλοιπους. Πράγματι άκουσαν το τραγούδι και έγραψαν σχόλια, αρνητικά βέβαια, γιατί όπως έγραψαν –σε συνεργασία αυτή τη φορά μεταξύ τους– ήταν «παλιό» και δεν ήταν «rock».

Όλες οι ομάδες κατάθεσαν εργασία.

8^η ώρα, Παρουσίαση στο εργαστήριο πληροφορικής

Εφόσον το εργαστήριο πληροφορικής ήταν ελεύθερο πήγαμε μαζί με τη συνάδελφο των Εικαστικών για την παρουσίαση των εργασιών, γιατί τα ηχεία του εργαστηρίου εξασφαλίζουν καλή ποιότητα ήχου και θέλαμε οι μαθητές να ακούσουν τα μελοποιημένα ποιήματα.

Η παρουσίαση ξεκίνησε με το κείμενο «Αχ... έρωτα». Ακούσαμε το τραγούδι για να γνωρίσει η ολομέλεια μία πολυτροπική εκδοχή/ερμηνεία του κειμένου εμπλουτισμένη με ήχο, αλλά όχι ολόκληρο, για να μην κουραστούν και διασπαστεί η προσοχή τους. Οι δύο υποομάδες που ασχολήθηκαν με αυτό το ποίημα είχαν κάνει φιλότιμη προσπάθεια. Είδαμε στην οθόνη το κείμενο σε πολυτροπική εκδοχή από τη μία υποομάδα και ακολούθησε ο σχολιασμός του. Τα παιδιά έκριναν κατά πόσο οι

² Ακολουθεί ο τροποποιημένος στίχος:

τον **γαλάζιο** ουρανό Σκίζει ο **θαλασσομάχος**

Για περισσότερα σχόλια βλ. παρακάτω την παρουσίαση των εργασιών, σ. 23.

επιλογές τους μετέφεραν τη διάθεση του κειμένου, φανέρωναν τα συναισθήματα και ερμήνευαν το κείμενο. Μερικοί από το ακροατήριο είπαν ότι χρειαζόταν να επιλέξουν πιο φωτεινά χρώματα και ότι έλειπε η ένταση. Άλλοι ανέφεραν ότι είχαν χρησιμοποιήσει ψυχρά χρώματα, ενώ έπρεπε να χρησιμοποιήσουν πιο πολύ το κόκκινο για να δείχνουν τον έρωτα που κρύβει «πάθος και πόνο».

Είδαμε, έπειτα, την εκδοχή της άλλης υποομάδας η οποία είχε πολλές λέξεις με αποχρώσεις του κίτρινου. Κάποια παιδιά είπαν ότι το κίτρινο δεν ταιριάζει στον έρωτα γιατί είναι «ξινό», ενώ άλλοι –ακριβώς πάνω σε αυτό το σχόλιο– συμπλήρωσαν ότι το κίτρινο έχει «πίκρα και επιθετικότητα» που υπάρχουν στον έρωτα. Άλλοι σχολίασαν ότι η ομάδα δεν απέδωσε χρωματικά το συναίσθημα του κειμένου. Μερικοί από την ομάδα όντως συμφώνησαν ότι δεν είχαν κατανοήσει πως τα συναισθήματα έπρεπε να αντιστοιχούν με τα χρώματα.

Περάσαμε στο κείμενο «Κόκκινο αγέλι εφίλησα». Ακούσαμε πάλι μέρος του τραγουδιού και είδαμε τις δύο εκδοχές/ερμηνείες των υποομάδων. Η ομάδα αυτή παρουσίασε τα περισσότερα προβλήματα στη συνεργασία. Η μία προσέγγιση, η οποία ήταν στην πραγματικότητα η εργασία ενός μαθητή, είχε πολλά κόκκινα χρώματα αλλά δεν ήταν έντονα για να ταιριάζουν με το συναίσθημα που υπάρχει στο ποίημα, όπως σχολίασαν τα παιδιά, ενώ για την άλλη εκδοχή οι περισσότεροι είπαν ότι οι συμμαθητές τους δεν είχαν προσπαθήσει καθόλου να ταιριάζουν τα χρώματα με τα συναισθήματα.

Ακολούθησαν οι εργασίες για το κείμενο «Η ποδηλάτισσα». Μετά την ακρόαση του τραγουδιού περάσαμε στα σχόλια. Οι δύο εργασίες κρίθηκαν θετικά από την ολομέλεια, γιατί έδειξαν τη διάθεση του κειμένου. Είχαν χρησιμοποιήσει WordArt και φόντο, άλλες γραμματοσειρές και άλλο μέγεθος γραμματοσειράς και οι δύο υποομάδες. Η μία υποομάδα κατέθεσε δύο εκδοχές/ερμηνείες. Ένας μαθητής σχολίασε ότι οι συμμαθητές του απέδωσαν την κίνηση του ποδηλάτου με τις επιλογές τους. Η εργασία άρεσε, γιατί προσπάθησαν να αποδώσουν το ταξίδι της ποδηλάτισσας στους ουρανούς παίζοντας με φωτεινά χρώματα σε μαύρο φόντο.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση δύο μαθητών οι οποίοι είχαν χαμηλές επιδόσεις και προκαλούσαν φασαρία όλη τη χρονιά αλλά τους άρεσε η δραστηριότητα, συνεργάστηκαν καλά και παρουσίασαν μία εργασία η οποία έκανε εντύπωση στην τάξη. Τα παιδιά είπαν ότι προσπάθησαν να βάλουν στις λέξεις τα χρώματα που φαντάζονταν, όταν διάβαζαν το κείμενο. Έβαλαν φωτεινά χρώματα αλλά και σκούρα, γιατί όπως έγραψαν στην εργασία τους «η διάθεση στο κείμενο, ήταν χαρούμενη και λίγο λυπητερή», για αυτό και στον τελευταίο στίχο έβαλαν «σκούρο τον ουρανό και χρωματιστά τα φανάρια»³.

Η ώρα τελείωσε και αφήσαμε για την επόμενη φορά την παρουσίαση δύο εργασιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρόλος μας των εκπαιδευτικών ήταν συντονιστικός και εμπνευστικός, ενθαρρύναμε κάποια παιδιά τα οποία δίσταζαν να διατυπώσουν τη γνώμη τους· τον κύριο λόγο, όμως, τον είχε η ολομέλεια.

9^η ώρα, παρουσίαση και αναστοχασμός

Για την τελευταία ώρα της εφαρμογής συναντηθήκαμε στην αίθουσα διδασκαλίας στην οποία έγινε η παρουσίαση με τη χρήση διαδραστικού πίνακα και ηχείων. Ακούσαμε το τραγούδι «Κίτρινο» και παρουσιάστηκαν οι εργασίες. Έγιναν κάποια σχόλια για τη φωνή του τραγουδιστή· σε άλλους φάνηκε περίεργη, ενώ σε άλλους άρεσε. Το τραγούδι είπαν ότι είναι εύθυμο. Η πρώτη εργασία είχε γαλάζιο φόντο στο κείμενο για να φαίνονται τα κίτρινα, όπως είπαν τα παιδιά της υποομάδας. Η εργασία άρεσε στην τάξη, αλλά μερικοί σχολίασαν ότι θα μπορούσαν να δοκιμάσουν και πιο έντονα χρώματα ή το φόντο να είναι πιο έντονο ώστε να φαίνονται τα χρώματα, γιατί έτσι δεν μπορούσαν να διαβάσουν το κείμενο.

Η άλλη υποομάδα είχε επιλέξει έντονο φόντο, έπαιξαν με το συμπληρωματικό του κίτρινου, χρησιμοποίησαν Word Art για τον τίτλο και η όψη του κειμένου ήταν εντυπωσιακή. Επειδή πάλι κάποιες λέξεις δε φαίνονταν, οι επιλογές τους σχολιάστηκαν αρνητικά. Μερικοί είπαν ότι το κείμενο είναι αστείο αλλά πως αυτό

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο chroma_tekmiria_1.

«δε φαίνεται με τα χρώματα που έβαλαν». Τα παιδιά που δημιούργησαν αυτήν την εκδοχή δεν είχαν το θάρρος να υποστηρίξουν τις επιλογές τους και έπρεπε να μιλήσουμε και εμείς για να δείξουμε τα θετικά της εργασίας τους. Συμμετείχαν μάλιστα στον σχολιασμό μαθητές που συνήθως έκαναν φασαρία και διατύπωναν αιτιολογημένα τη γνώμη τους.

Τελευταίες παρουσιάστηκαν οι εργασίες για το τραγούδι «Η φρεγάδα». Αφού ακούσαμε το τραγούδι το οποίο άρεσε στην τάξη, είδαμε τις δύο εργασίες. Οι παρουσιάσεις είχαν ενδιαφέρον, γιατί οι μαθητές αιτιολόγησαν επαρκώς τις χρωματικές τους επιλογές. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι μαθητές αυτής της ομάδας συνήθως έκαναν φασαρία.

Στη μία υποομάδα έδειξαν με τη χρήση του WordArt τον κυματισμό των νερών, χρησιμοποίησαν μωβ για τα μεταξωτά πανιά, γιατί το έχουν συνδέσει, όπως ανέφεραν, με το μετάξι! Στην άλλη υποομάδα χρησιμοποίησαν διαφορετικές γραμματοσειρές, έντονα και πλάγια γράμματα στις λέξεις που ήθελαν να προβάλλουν. Ενδεικτικά αναφέρω την αιτιολόγηση των επιλογών ενός μαθητή. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, άλλαξε τη σειρά των στίχων, γιατί με αυτόν τον τρόπο και με τα χρώματα που χρησιμοποίησε, όπως είπε, φαίνεται καλύτερα η διάθεση του θαλασσομάχου (**θαλασσομάχος**). Επειδή ρίχνεται στη θάλασσα είναι μπλε τα γράμματα για τη θάλασσα και κόκκινα για τη μάχη για να φαίνεται η ένταση. Για αυτό –για να δείξει την ορμή του– και υπογράμμισε το μ και το έκανε έντονο. Η απάντηση ικανοποίησε την τάξη, αλλά και τον μαθητή.

Προς το τέλος της ώρας θυμίσαμε στα παιδιά συνοπτικά την πορεία μας σε αυτήν την εφαρμογή. Είπαμε ότι είχαμε ως στόχο να μετατρέψουμε πέντε ποιητικά κείμενα σε πολυτροπικά με σκοπό να τα ερμηνεύσουμε. Για να πετύχουμε τους στόχους μας, αξιοποιήσαμε γνώσεις από τη Νεοελληνική Γλώσσα και τα Εικαστικά και συνεργαστήκαμε εκπαιδευτικοί και παιδιά. Συμπληρώσαμε ότι για τη βελτίωση της διδασκαλίας θα θέλαμε να μας πουν τη γνώμη τους για τη δραστηριότητα: να γράψουν, δηλαδή, σε ένα φύλλο χαρτί:

- αν τους άρεσε η δραστηριότητα ή όχι;
- Αν τους άρεσε, τι τους άρεσε;
- Αν δεν τους άρεσε, τι δεν τους άρεσε;
- Και πού δυσκολεύτηκαν (αν δυσκολεύτηκαν);

Το κουδούνι χτύπησε πριν προλάβουν να ολοκληρώσουν όλοι τις απαντήσεις τους. Πήραμε δεκαοχτώ απαντήσεις από τους είκοσι πέντε μαθητές του τμήματος. Οι υπόλοιποι είπαν ότι θα τις έφερναν την επόμενη αλλά δεν το έκαναν· ήταν, άλλωστε, οι τελευταίες μέρες της σχολικής χρονιάς. Από τις απαντήσεις που πήραμε μόνο μία ήταν αρνητική.⁴

Αξιολόγηση

Αξιολογήσαμε θετικά κυρίως τη συμμετοχή των παιδιών στις ομαδικές δραστηριότητες αλλά και στην ολομέλεια, τη συνεργασία αλλά και την ανταπόκριση στα ζητούμενα. Αξιολογήθηκε, επίσης, θετικά η αιτιολογημένη διατύπωση γνώμης των μαθητών κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των εργασιών.

Η δραστηριότητα αυτή, σύμφωνα και με το αρχικό σενάριο, εστίασε στις εργασίες οι οποίες εκπονήθηκαν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων στο σχολείο. Δε λήφθηκε ιδιαίτερα υπόψη στην αξιολόγηση η ανταπόκριση στην ατομική άσκηση στο σπίτι, επειδή ήταν περιορισμένη. Άλλωστε, στο συγκεκριμένο τμήμα το ζητούμενο ήταν να ενθαρρύνουμε τους διστακτικούς μαθητές να συμμετέχουν και να διοχετεύσουμε την ενεργητικότητα των πολύ ζωντανών σε δημιουργικές δραστηριότητες.

Κατά τη φάση του αναστοχασμού, δώσαμε την ευκαιρία στα παιδιά να κρίνουν σύντομα τη δραστηριότητα για να εντοπίσουμε τα σημεία που δυσκόλεψαν ή κούρασαν τους μαθητές ώστε να βελτιώσουμε τη διδασκαλία.

⁴ Ενδεικτικά παραθέτω μερικές. Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο chroma_tekmiria_2.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο φύλλο εργασίας

Α' υποομάδα

Αρχίσαμε να δημιουργούμε μία σχέση με το κείμενό μας την οποία σκοπεύουμε να καλλιεργήσουμε περισσότερο μέσα από τις ασκήσεις γνωριμίας που θα γίνουν σε κάθε ομάδα. Για σας οι πρώτες ασκήσεις προβλέπουν

- ✿ να διαβάσετε το κείμενο και να εντοπίσετε/υπογραμμίσετε τις λέξεις που δηλώνουν ή υποδηλώνουν φως ή σκοτάδι,
- ✿ να τις κατατάξετε στις στήλες στις οποίες αντιστοιχούν

«φως»	«σκοτάδι»

- ✿ να γράψετε σε ποια στήλη συγκεντρώσατε περισσότερες λέξεις.

Ακολουθούν δύο ερωτήσεις για να αναπτύξετε πιο στενή σχέση με το κείμενο.

- Με βάση τις λέξεις που μετρήσατε, ποια διάθεση νομίζετε ότι κυριαρχεί στο ποιητικό σας κείμενο; (Ο κόσμος του ποιήματος είναι φωτεινός ή σκοτεινός;)
- Ποια χρώματα βλέπετε στις φωτεινές και ποια στις σκοτεινές λέξεις;

Μπορείτε να τις κατατάξετε στις στήλες που ακολουθούν:

φωτεινές λέξεις	σκοτεινές λέξεις

1^ο φύλλο εργασίας

Β' υποομάδα

Αρχίσαμε να δημιουργούμε μία σχέση με το κείμενό μας την οποία σκοπεύουμε να καλλιεργήσουμε περισσότερο μέσα από τις ασκήσεις γνωριμίας που θα γίνουν σε κάθε ομάδα. Για σας οι πρώτες ασκήσεις προβλέπουν:

- ✿ να διαβάσετε το κείμενο και να γράψετε ποια πρόσωπα/πλάσματα αναφέρονται σε αυτό.
- ✿ Τα πρόσωπα/πλάσματα του ποιητικού κειμένου βιώνουν, κατά τη γνώμη σας, κάποιο/α από τα παρακάτω συναισθήματα:
 - χαράς
 - αναστάτωσης
 - έξαψης
 - νοσταλγίας
 - αγωνίας
 - φόβου
 - λαχτάρας
 - λύπης
 - συγκίνησης
 - ζήλειας
 - κάποιο άλλο;

Να αιτιολογήσετε τη γνώμη σας.

Άσκηση και για τις δύο υποομάδες

- ✿ Αφού ενημερώσετε η μία υποομάδα την άλλη για τα ευρήματά σας **απαντάτε αιτιολογημένα** στην παρακάτω ερώτηση:
 - τα χρώματα που εντοπίσατε καθρεφτίζουν τα συναισθήματα των προσώπων/πλασμάτων του ποιητικού κειμένου;

- ✿ Έχοντας πια ολοκληρώσει μία πρώτη γνωριμία με το κείμενο να γράψετε:
 - ποιο είναι το θέμα του κειμένου και
 - αν σας βοήθησε να το πλησιάσετε η μελοποίηση/το τραγούδι.

2^ο φύλλο εργασίας

Αναλαμβάνετε να μετατρέψετε το μονοτροπικό κείμενο σε πολυτροπικό.

Έχετε εντοπίσει τις λέξεις που δηλώνουν ή υποδηλώνουν χρώμα.

Αφήνετε τη φαντασία σας ελεύθερη να δει τα γράμματα κάθε μίας από αυτές τις λέξεις σαν ψηφίδες.

Έργο σας είναι να σχηματίσετε με τα γράμματα ένα ψηφιδωτό που να αποδίδει το χρώμα των λέξεων.

Μπορείτε να χρωματίσετε τις ψηφίδες παίζοντας με τις αποχρώσεις ενός χρώματος, με τα ψυχρά και τα θερμά χρώματα ή με τη φωτεινότητα των χρωμάτων. Π.χ. μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αποχρώσεις του μπλε για να δείξετε τη θάλασσα ή τον ουρανό.

Σκοπός μας είναι να ερμηνεύσουμε το κείμενο μέσα από τη συνεργασία στην ομάδα.

ΠΡΟΣΟΧΗ:

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΧΡΗΣΙΜΗ ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Δύο μέλη αναλαμβάνουν το μέρος της δημιουργίας, δηλαδή χρωματίζουν με το ποντίκι τα γράμματα των λέξεων, και δύο μέλη ελέγχουν αν η επιλογή των χρωμάτων αντιστοιχεί στο κλίμα του ποιητικού κειμένου, όπως αυτό έχει οριστεί από την ομάδα με τη δραστηριότητα του 1^{ου} φύλλου εργασίας.

Ένα μέλος αναλαμβάνει τον ρόλο του γραμματέα της ομάδας και σημειώνει όλες τις προτάσεις που διατυπώνονται και οι οποίες θα αναφερθούν κατά την παρουσίαση των εργασιών στην τάξη.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

—

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

- Η σειρά με την οποία έγιναν τα μαθήματα καθορίστηκε από το πρόγραμμα του σχολείου και δεν έγινε όπως προβλεπόταν στο σενάριο.
- Δεν κατέστη δυνατόν να βρίσκονται και οι τρεις εκπαιδευτικοί μαζί στην τάξη κατά τις ώρες της εφαρμογής.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

James, L. 1996. *Light and Colour in Byzantine Art*. Oxford: Oxford University Press.

Kress, G. & T. Van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse*. London: Arnold.

Πολέμη-Γοδούλου, Μ. 2012. Φροντίζοντας τη διαμόρφωση της ομάδας των παιδιών στην τάξη. Στο [Επιμορφωτικό υλικό, τ. Δ., Μ.Π.Ε.](#)

Χοντολίδου, Ε. 1999. Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας. Στο [Γλωσσικός Υπολογιστής](#), τ.1

[Ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών](#)

Οδηγίες για τη διδασκαλία των μαθημάτων των Α', Β' και Γ' τάξεων Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου για το σχ. έτος 2013-2014.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κείμενα

Αχ... έρωτα

Ποίηση: Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα (μετάφραση Λευτέρης Παπαδόπουλος)

Μουσική: Χρήστος Λεοντής Ερμηνεία: Μανώλης Μητσιάς-Τάνια Τσανακλίδου

Στην πορτοκαλιά από κάτω

πλένει τα μπαμπακερά

πράσινα έχει τα μάτια

κι η φωνή της βιολετιά

αχ... έρωτα

Στην ανθισμένη την πορτοκαλιά από κάτω

αχ... έρωτα...

Τρέχει το νερό στ' αυλάκι

με τον ήλιο στην καρδιά του

τραγουδάει ένα σπουργίτι

πάνω στη μικρή ελιά

αχ... έρωτα

Στην ανθισμένη την πορτοκαλιά από κάτω

αχ... έρωτα...

Κι όταν θα'χει αποσώσει

όλο το σαπούνι η Λόλα

θα 'ρθουν οι μικροί Τορέρος

οι Τορέρος οι μικροί

αχ... έρωτα

Στην ανθισμένη την πορτοκαλιά από κάτω

αχ... έρωτα...

Η φρεγάδα

Στίχοι: Θοδωρής Γκόνης

Μουσική: Νίκος Ξυδάκης

Ερμηνεία: Νίκος Ξυδάκης-Μελίνα Κανά

Μια βασιλική φρεγάδα
με μεταξωτά πανιά
ξάρτια, αντένες και κατάρτια
λάμπουν μέσα στα νερά

Σκίζει ο θαλασσομάχος
τον γαλάζιο ουρανό
κι η μανούλα του στο μώλο
του φωνάζει στο καλό

Τραγουδάνε τα κορίτσια
το σκοπό του γυρισμού
μα της θάλασσας οι δρόμοι
είν' στο χέρι του Θεού

Μια βασιλική φρεγάδα
με μεταξωτά πανιά
ανεμόσκαλες και στράλια
λάμπουν μέσα στα νερά

Κίτρινο

Στίχοι: Δημήτρης Μαυρίκιος

Μουσική: Νίκος Κυπουργός

Ερμηνεία: Άρης Χριστοφέλλης

Ωχρα βαθιά το σαλόνι
το αμπαζούρ λεμονί
καναρινί το μπαλκόνι
κι οι κουρτίνες κροκί
Να 'ν' το καρπούζι πεπόνι
κι όλα τα αμάξια ταξί
κίτρινη σκόνη
κίτρινο χιόνι
στο κάθε τι

Οι παπαρούνες ζηλεύουν
και το λουλάκι λυσσά
στο κομμωτήριο σπεύδουν
να βαφτούνε ξανθά
κίτρινο ρουζ στα χειλάκια
κίτρινο λευκαντικό
κίτρινη σκόνη
κίτρινο χιόνι
αχ! κίτρινο